

LIDÉ OKOLO OHNĚ

Edin Tule

Člověk, který má vždy dobrý názor na svého Stvořitele, pravdivě považující svého Tvůrce a Tvůrce celého vesmíru Nejkrásnějším, Nejmoudřejším, Nejzpravenějším atd. přichází ke Koránu s maximem pozornosti, vážnosti, preciznosti a intelektuálního potěšení, protože nemá co dočinění s knihou, či autorem, který se vidí každý den. Proto, když přečte v Koránu např. podstatné jméno „oheň“, bude usilovat, aby o něm seznal vše, od definice tohoto jevu, způsobu jeho vzniku, změn, kterými v čase a prostoru prochází, až k rozličným konceptům vnímání tohoto jevu a jeho použití. Můj Pán vzpomíná pojem a já se o něj nezajímám? A kde je tu láska?

Oheň je dle definice chemická reakce, která nastává skrze spalování různých paliv přičemž dochází k uvolňování světla a tepla a celý jev je doprovázen plamenem. Oheň je vzpomenut v Koránu na mnoha místech v různých kontextech. Jeho základní kvalita spočívá ve schopnosti transformace¹ např. třísek jakožto pevného paliva ve žhavé uhlíky, jedním rapidním způsobem, přičemž se uvolňují dvě pro člověka nezbytné věci – světlo a teplo. Zajisté kvůli nepřehlédnutelné užitečnosti těchto dvou produktů hoření – světla a tepla, rozličné národy v historii oslavovali, velebili a dokonce i uctívali oheň. Ve vzdálené historii přinášel každý soumrak třeskutou zimu a zesiloval instinkt přežití, takže krátce vidící člověk, bez rozvinutého kognitivního aparátu, s upřeným pohledem do planoucího plamene, kvůli odlesku spokojenosti a bezpečí na tváři vlastní rodiny, skrze teplo sálající z táborového ohně, s vděkem velebil existenci vzpomenuté chemické reakce, bez většího přemýšlení o skutečném pramenu vlastností tohoto jevu nebo nějakém lepším řešení. Tento neperspektivní způsob myšlení přežívá ve vši jeho intenzitě a lze jej spatřit v mentalitě současného člověka. Korán si dobírá takový způsob myšlení svými věky prověřenými příklady a upozorňuje na jeho zhoubnost: **Podobají se tomu, jenž rozžehl oheň: když osvětleno jim bylo vše, co je kolem, Bůh odnesl jim světlo a nechal je v temnotě, nevidoucí.** (Bekara:17)

Předešlý citát je zjeven kvůli nesprávnému mentálnímu stavu určitých lidí (například pokrytců a části židů) v době Muhammeda, mír a požehnání s ním, kteří se spokojili s pozůstatky ztrouchnivělých ideologií a s krátkodobými profitově orientovanými řešeními, nepřijímaje celistvý systém islámu.

Jejich systém myšlení Stvořitel ukazuje skrze jasný příklad člověka, který používá táborový oheň jako osvětlení. Problémem tohoto druhu osvětlení je jak vidno v jeho krátkodobosti a krátkém dosahu. Lidé shromáždění okolo takového ohně mohou žít pouze v jednom úzkém viditelném kruhu a mohou vidět např. své ruce, velmi omezený počet tváří v besprostřední blízkosti, jídlo, které eventuálně opékají a místa, kde budou spát. Doba trvání takového osvětlení je omezena několika hodinami nebo jednou nocí, jeho dosah je jen několik metrů. Dalším problémem takového přístupu k životu se odráží v sobeckosti lidí, kteří se rozhodují pro takovýto druh řešení, protože se jedná o individuální řešení bez ohledu na potřeby širšího kolektivu.

Je jasné z příkladu v předešlém citátu, že Stvořitel upozorňuje na zhoubnost konceptu krátkodobého myšlení a krátkodobých řešení, před kterými nikdo není imunní navzdory osobnímu deklarování. Dlouhodobý (a správný) způsob osvětlení lidského okolí zahrnuje trvalý zdroj energie a především spoustu kolektivního promýšlení a starostí o celou společnost atd. příklad podobný předešlému je příklad člověka, který se v pohledu vlastní potřeby vody omezil na vědro, studnu a mechanické vytahování minimálních objemů vody, která sotva že

¹ Nejprostší definicí transformace je proměna, která se většinou odvíjí k lepšímu. Transformace, jako nezanedbatelný faktor, je přítomna ve všech dynamických sférách života jako genetiky, lingvistiky, matematiky, chemie atd.

uspokojí potřeby jedné domácnosti. K lepšímu a praktičtějšímu přístupu k vodě, jak je dobře známo, je třeba tým odborníků, potrubí, jejich instalace, tedy celá infrastruktura, kterou zakončuje elegantním navrtáním vodovodu do všech domků v jednom městě, nebo zemi. Stejný způsob přemýšlení je nezbytný ve všech dílech lidského života, který vedle své dynamičnosti vyžaduje amortizaci a přístupnost k různým zdrojům širší společnosti. Boží, milostivé trvání na týmové práci a systematických řešeních která mohou užívat všechna Jeho stvoření, ukazuje na praktičnost koránského poselství, která u člověka pěstuje vědomí obecného blaha a věčné hledání lepších řešení. (Proč mi teď vyvstávají na mysli neexistující zdroje údajů v mešitách?!)

Podívejme se nyní, co říká o kognitivních procesech sám Tvůrce rozumu. Sama operace přemýšlení, rozmyšlení, kontemplaní (tefekkur) je v Koránu vzpomenua osmnáctkrát.² Zajímavé je, že termín více používá jako sloveso a méně jako podstatné jméno, více jako proces a méně jako abstraktní koncept.

Pouze v jediném verši je toto sloveso použito v minulém čase (verš Muddesir:18), zatímco v ostatních verších je použito v čase přítomném, čímž se oznamuje kontinuita procesu³, jakož i vážnost dlouhodobých plánů, sahajících daleko do budoucna. Skrze tento poměr 1:17 důležitosti přemýšlení o minulosti a budoucnosti se k nám nepřímo hovoří o množství času a intelektuálního náporu, který potřebujeme rozdělit mezi minulost a budoucnost. Je lehké shrnout, že se od nás žádá, abychom byli lidmi budoucnosti a ne lidmi minulosti, s připomínkou, že ani tu minulost není potřeba zanedbat.

Dodatkem, sloveso fekkere (myslel, přemýšlel, promýšlel) se sedmnáctkrát používá v plurálu, čímž se ohlašuje nejen důležitost kolektivního přemýšlení v životě, ale také slabost osamělých, nesdružených rozumových snah.

Ve světle výše vyřčených údajů je ještě více zdůrazněna nedostatečnost krátkodobých řešení, která jsou výsledkem nezralých individuálních úsilí. Jak v moderní době poznat mentalitu lidí okolo ohně?

Spokojení se s krátkodobými řešeními v rozličných životních aspektech, tj. vybírání linie menšího odporu a menší vynakládání společného času a sil. To ukazuje na popsanou mentalitu. I když jedna osoba může deklarativně náležet islámu jakožto všeobsahujícímu systému, který nabízí směrnice správného nakládání se všemi aspekty obou světů, to zcela jistě neznamená, že stejná osoba může v stejnou dobu mít zcela osvojenou mentalitu krátkodobého uvažování a krátkodobých řešení. Co více, není tajemstvím, že umma tone právě v záplavě krátkodobých životních přístupů.

Tak například osoba, která se spokojí s nízkou úrovní vzdělání, jen proto že již nyní může vydělat svůj první peníz, zcela odpovídá člověku, jehož rozhled je omezen dosahem táborového ohně. Rouhačství takového přístupu k životu se odráží v zakrňování bohem daného potenciálu a minimalistické filozofii, podle níž se člověk spokojí i s drobkou, nezodpovědně přenechávaje uspořádání a vedení světa druhým.

Národ, který zažívá kontinuální genocidy za to může být vděčen, vedle jiného, i vlastní elitě napříč generacemi, která nevěděla/nechtěla realizovat dlouhodobé národní projekty sebeobrany a dlouhodobé projekty pečlivého pěstování kolektivní paměti, tedy zachování svěžích vzpomínek na nebezpečí, které mu hrozí od odvěkých nepřátel po staletí. Mnohé krátkodobé cíle a projekty umějí být skryty pod pláštěm víry a náboženských aktivit, které spalují jako suché třísky bez plánu a vize pro rozvádění uvolněného světla a energie v konkrétní dlouhodobé projekty. Nejjasnějším příkladem toho jsou snad bajramská (sváteční) sezení (většinou v diaspoře), trvajících jediný večer, s velkou pompou (plamenem), aby po

² Bekara:219 a 266; Álu Imrán:191; An'ám:50; A'ráf:176 a 184; Júnus:24; Ra'd:3; Nahl: 11, 44 a 69; Rúm:8 a 21; Sabá':46; Zumer:42; Džás'ja:13; Hašr:21 a MUddesir:18

³ Khalid, Ma'ad Ahmad: Al-Tajdid Journal, IIUM. Issue 3 Feb. 1998 p. 181

utichnutí hudebních nástrojů a zhasnutí světel nastoupila – tma.⁴ To, čeho se nedostává v předešlém vyprávění je, vedle odpovídajících zábavných elementů, vytýčení vize a strategie pro následující desetiletí, též zapojení nových členů do rozvíjející se infrastruktury práce.

Odchody na páteční modlitby či na hadždž jsou motivovány úzkými osobními zájmy, jak ze strany organizátorů, tak i od pasivních účastníků. Důkazem pro to hovořím je fakt, že celá aktivita trvá hodinu (páteční modlitba) nebo určitý počet dní, bez finální amortizace lidských zdrojů a potenciálu skrze jasnou strategii k domluvené vizi. To, zajisté, nevádí ani jedné, ani druhé zúčastněné straně, protože je hezčí žít v přesvědčení, že všichni úspěšně shromáždí dobré činy, které je svou vahou na mízán (vahách) v Soudný den, katapultují daleko od ohně, okolo kterého, jinak již předlouho, dřepěli.

Dlouhodobé přemýšlení a působení, které je potlačeno krátkodobým a sobeckým zájmem, v tomto případě rozumí vytvoření základny údajů pro každou mešitu, která by byla spojena sítí se základnami údajů druhých mešit. Každá taková základna by měla zdokumentovanou odbornou připravenost modlících se, takže jejich služby by byly generovány na širší společnost. Stolaři, řezníci, automechanici, stejně jako ostatní řemeslníci, by tímto způsobem byli představeni místní společnosti, takže by kolektivní vědomí a zájmy rostly i skrze ekonomickou návaznost jedné na druhé. Postavením jedné takové infrastruktury vzdělávacích a socio-psychologických služeb by došlo skrze tyto (ne)organizované jednotky muslimů např. k časovému sladění komponenty náboženské výuky dětí při mešitách.⁵ Děti, které by při mešitách vyrůstaly, by měli vedle povinného učení se Koránu i školu kreativní matematiky, psychologické průpravy, sportovní tréninky, kurzy informatiky, hodiny plavání atd. Ještě chcete dřepět?

Pštrosí taktika

Anebo jako když objeví se na nebi mrak deštivý, plný temnoty, hromů a blesků: lidé si zacpávají prsty uší své před hromobitím, bojíce se smrti; avšak Bůh obklopuje nevěřící ze všech stran. (Bekara:19)

Na předešlém příkladě Stvořitel dobírá nové dimenze mentality lidí okolo ohně, plasticky nám zobrazující jejich způsob reakce na určité životní výzvy. Poté, co jsou představeni jako lidé, kteří jsou sklonní ke krátkodobým, tedy primitivním řešením s minimem vynaloženého úsilí, nyní jsou představeni jako osoby které, konfrontovány s jevy, jako hromobití a blesky, reagují křečovitým cpaním si prstů do uší, snažíce se tak eliminovat nebezpečí tím, že ho odmítnou slyšet.

Jedná se o klasickou negaci určité reality v pštrosím přesvědčení, dle kterého strkáním hlavy do písku určité nebezpečí přestává existovat.

Zajímavé je obrátit se na psychologické pozadí takového chování u člověka a zkoumat faktory, které ho vedou k různým podobám útěku před skutečností. Pozadím všeho jsou slabosti jako zbabělost, neznalost a nepřipravenost na změny. Některým lidem je lehčí

⁴ Když se bavíme o bajramských sezeních v disapoře, je zajímavé sledovat tok peněz, který se shromáždí ze vstupného a končí v kapsách západních kapitalistů (vlastníků sálu), výjimečně lakomých hudebníků a zpěváků, kteří tyto peníze velmi často dále poskytují prodávacům alkoholu, hernám, veřejným domům atd.

⁵ To, co přispívá další neorganizovanosti základní organizační jednotky muslimů jsou i ošklivě chápené floskule jako „jsme v mešitě“ tedy před Bohem „si všichni rovni“. Tímto důvodem zůstávají žebrák i inženýr stejní (stejně nevyužití). Neví se kdo jsou učitelé a kdo žáci. Kdo jsou ti, co mohou něco poskytnout a kdou jsou ti, kteří berou. Jinými slovy, není žádná hierarchie práce a rozdělení si úkolů. Takový stav může uspokojovat pouze monopolisty, kteří se specializovali na krádež našeho kolektivního času a energie. Pro ilustraci, každý pátek v mešitě, kde se modlí např. 1000 modlících se, vyplývá se okolo 1000 hodin kolektivního času, což je více než 40 dní vyplývaného kolektivního času bez jakéhokoli organizačního pokroku.

negovat určitou realitu a chovat se jako že vůbec neexistuje, než ji přiznat, střetnout se s ní a pak se ji pokoušet změnit.

Lidé utíkají od reality velmi rozličnými způsoby. Někdo to dělá cestou opíjení rozumu opojnými prostředky, takže aspoň dočasně žije bez tlaku požadavků místa a doby ve které se nachází. Rozprávěje se skupinou konzumentů alkoholu, kteří žijí v překrásném ekologickém prostředí, kde jsou jim na dosah ruky všechny formy mléka, léčivých čajů a přírodních šťáv, jsem se jich zeptal, jak to, že vedle moře uvedených nápojů i přesto vybrali ke konzumaci opojné nápoje. Následovala chytrá racionalizace jednoho z nich: „Když pijeme mléko, mluvíme jen o krávních, ale když pijeme pivo, pak mluvíme o všem!“

Jinými slovy, když jsou střízliví, jsou si vědomi vlastního rozumového dosahu a jedině, o čem mohou hovořit elokventně a s argumenty jsou – krávy. Avšak, když se za pomoci alkoholu odpoutají od žalostné reality, zdá se jim, že není téma, kterou by nebyli schopni elaborovat. A to se jim zcela určitě hodí. To, před čím zavírají oči je jejich neradostná realita, ve které jsou ngramotnými sedláky na okraji všeho dění. Poté, co otevřeně vidí tuto realitu na vlastní oči, následovala by nevyhnutelně jediná pravá alternativa pro střet s touto realitou a to je kontinuální vzdělávání se. Což je pro ně velmi namáhavý proces, protože zahrnuje změnu zvyklostí.

Někdo další nalezne únik od neveselé reality v partiích šachu, jediném místě, které mu zůstalo a z něhož vychází jako vítěz – ze šachovnice. Velký počet šachových mistrů tragicky ukončilo vlastní životy právě kvůli nedostatku kontaktů se skutečnou realitou a utápění se do iluzorního světa dřevěných válečníků.

Stává se, že i celé kolektivy zavírají oči před určitým nebezpečím, bez ohledu na to, že mnohé faktory hovoří, že je znovu, jak je již pravidlem z krvavé historie, zastihne nebezpečí ze stejného pramene. Racionalizace vlastního útěku od reálného nebezpečí je shrnuta v naivní otázce: „No snad nás však zas nenapadnou?!“ skutečné přijetí této reality by vyžadovalo nábožensko-politickou jednotu a eliminaci frakcionářství typu „každá strana radostná tím, co hlásá“, surový boj proti omezenosti, následování a osvojování si nejnovějších technologických poznatků, pravidelné usměrňování talentů a nesobecký, kolektivní nápor na mladou avantgardu.

Je skutečně daleko lehčí negovat určitou realitu a následující desetiletí nebo dvě líně provegetovat v přívětivém prostředí táborového ohně, chránění tmou nevědomosti a naivity. Moralisté rozličných profilací budou raději užívat v laciné úloze učenců zabývajících se triviálními otázkami, která jsou logickými pokračováními jejich dersů a týkají se například komíhání ukazovákem mezi dvěma sedždami, jestli je dovoleno muži nosit šperky, krácení bradky nebo mazání obličeje krémem po abdestu – než tím, co je chytí za límec se skutečnými nájezdy.

Na tomto příkladě je ukázán skutečný pštrosí životní přístup na obě strany, protože jak tazatel, tak i dotázaný zavírají oči před prioritními výzvami, zúčastňují se komplementárně na vytváření jedné křehké, pro ně přijatelné reality.

Když porovnáme společnost s řekou, pak jsou dnešní moralisté situovaní v dolním toku této řekly, kde upozorňují plovoucí bytosti, unášené vodním proudem, aby neplavali na určitá místa, která detekovali jako více znečištěná a sami zůstávají ve stejné nečistotě. Zdravá logika hovoří, že je třeba plavat k samému prameni, vrchu řeky, a odstranit vše, co ji na startu zdržuje. Pro něco takového je potřeba pádlo, schopnost plavat proti proudu, synchronizovaná týmová spolupráce, vzdor síle setrvačnosti, vyčerpávající znalost o různých činitelích a schopnost jejich odstranění. Tato realita je drahá a mučivá, takže ji je lehčí popřít a zaměnit za levnější.

I když všechny předešlé negace určitých reálných věcí nutně nevyvádějí z víry, ony tak nebo tak hovoří o množství slabostí lidského charakteru a velikém množství sebeklamu, což uvádí do otázky morální bezúhonnost takového člověka.

Nade vši pochybnost je jasné, že největším sebeklamem je negace existence Stvořitele lidí. To je v podstatě také krátkodobé řešení otázky skládání účtu, protože ho ateista popírá spolu s existencí Nejvyššího Soudce. Předpoklad, že Bůh existuje, zcela rozvažující argumentaci ateistů, není o nic slabší než předpoklad, že Bůh není. Avšak slabost charakteru převážila ve prospěch pštrošního přístupu k této otázce a umění sebeklamu opět triumfovalo. Pán ukazuje i na kategorii lidí, kteří podlehlí zaslepení vůči skutečné realitě, ilustrující nám jejich mentální čip, blokující objektivitu a sebekritiku.

A když se jim řekne: „Nešířte pohoršení na zemi!“, tu odpovídají: „My ji jen polepšujeme!“ Což však to nejsou právě oni, kdož pohoršení šíří, ale nemají o tom ponětí? (Bekara:11-12)

Objektivní a zodpovědný člověk/věřící má ve svém srdci vždy malou stopu pochybnosti v pohledu správnosti částí cesty, po které ve svém životě kráčí. Tato pochybnost v možné pokrytectví vlastních skutků ho činí přístupným, kooperativním, družným, jemným, příjemným a plným pochopení pro druhé lidi a jejich osudy, protože si je vědom, že jeho osud je tak nebo tak neznámý.

Děvče, které je přesvědčeno o dokonalosti rysů vlastní tváře, nemůže být stejně milé jako to, které si je vědomo např. svých odstávajících uší, protože vědomí vlastní nedokonalosti přisvojuje jejímu zjevu nótu poníženosti, zatímco síla rozumu pracuje ve směru kompenzace vzpomenuťého nedostatku duchovně-intelektuální předností.

Pochybnost v možné vlastní pokrytectví nutí jak jedince, tak i společnost vykonávat své úkoly na vyšší úrovni a přivádět je k dokonalosti. Není dokonalosti bez konstantního pocitu neúplnosti, nespokojenosti a otevřenosti vůči opětovnému přehodnocování vlastních pochopení delikátnosti života.

Tajemství rychlého zdokonalování se prvních generací muslimů byla mimo jiné i v jejich vyjití z pozice neznalosti, protože na Poslovy, mír a požehnání s ním, četné dotazy vždy odpovídali až dětsky upřímně a odevzdaně: „Bůh a Posel Jeho nejlépe vědí“, netrpělivě očekávaje rozšíření obzorů a nové informace.

Problematika moderní doby je ve vycházení lidí z pozice všeznalosti, která rodí pocit vlastní výjimečnosti, uspokojení sebou samým a také nábožensko-politické frakcionářství, které se obrací v popel.

Edin Tule je bosenský islámský učenec, publicista, psycholog a sociolog. Narodil se 8. 2. 1976 v německém Tuttlingu, v letech 1992-1997 studoval na všeobecné střední škole Religious Institutu v Kuvajtu. V letech 1998-2002 získává bakalářský a později i magisterský diplom na International Islamic University v Kuala Lumpur v Malajsii. Plyně hovoří kromě bosenštiny zéž anglicky, německy, turecky a arabsky. Zabývá se sociální psychologií, islámskými otázkami, problémy globalizace, proměnami v moderních společnostech, vzdělávací psychologií, psychologií náboženství a sociální spravedlnosti v rozvinutých a rozvojových zemích. Od roku 2002, kdy absolvoval univerzitu, přispívá do mnohých časopisů a aktivně se účastní v diskuzích, seminářích a přednáškách ve světě.